

Klimat- och näringslivsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se

Ds 2024:35 Ett utvidgat näringsförbud på grund av brott

KN2025/00327

Sammanfattning

- Konkurrensverket har inte några invändningar mot departementspromemorians förslag om utvidgning av situationerna när näringsförbud kan meddelas på grund av brott och inte heller mot den föreslagna maximala förbudstiden för den brottslighet som promemorian särskilt tar sikte på.
- Konkurrensverket kan utifrån det nu föreliggande underlaget inte tillstyrka en generell utökning av förbudstiden. Om avsikten med förslaget inte är en generell förlängning, utan enbart att möjliggöra en effektiv och proportionerlig förbudstid för näringsförbud på grund av organiserad eller systematisk brottslighet, bör det i den fortsatta beredningen övervägas om och hur det kan tydliggöras.
- Konkurrensverket har inga invändningar mot att Kronofogdemyndigheten får, men inte måste, besluta om att personlig inställelse vid tillsyn av beslutat näringsförbud ska ske via ett digitalt möte.

Utgångspunkter

Konkurrensverket har i uppdrag att verka för en effektiv konkurrens i privat och offentlig verksamhet samt en effektiv offentlig upphandling till nytta för det allmänna. Yttrandet avgränsas till sådana aspekter som följer av Konkurrensverkets ansvarsområden. Yttrandet följer den struktur och de rubriker som används i departementspromemorian.

När näringsverksamheter används som brottsverktyg eller utan att följa gällande regelverk är det problematiskt för såväl den marknad den sker på som för samhället i stort. På marknaden uppstår en negativ selektering där framför allt småskaliga aktörer som bedriver sin verksamhet lagligt riskerar att slås ut, vilket är negativt för en väl fungerande marknad. Genom att försämra förutsättningarna

att bedriva verksamhet som använder brottsliga ageranden som konkurrensfördel förbättras samtidigt förutsättningarna för lagliga näringsverksamheter. Näringsförbud, och hur det är utformat, är ett instrument, men inte det enda, för att göra det svårare att använda näringsverksamhet för organiserad och/eller systematisk brottslighet.

Näringsfriheten är samtidigt en grundläggande fri- och rättighet som fastställs i regeringsformen med stora positiva effekter för samhället. Näringsfriheten är också en förutsättning för väl fungerande marknader där nya aktörer kan komma in på marknaden och erbjuda kunder sina produkter eller tjänster och för att innovationer ska kunna testas på marknaden. Det är bra för konsumenterna ju fler idéer och innovationer som kan prövas på marknaden. Ju fler idéer som kan prövas på nationella marknader, desto större är dessutom chansen att utveckla innovationer och företag som verkar internationellt.

Därmed måste alltid avsikten med en inskränkning av näringsfriheten vägas mot de positiva samhällseffekter näringsfriheten har.

4. Förslag till ett utvidgat näringsförbud på grund av brott

Näringsförbud är en av flera olika regleringar för att förhindra att näringsverksamheter används för organiserad och/eller systematisk brottslighet. Genom den föreslagna utvidgningen ska brottslighet som skett i organiserad form eller systematiskt kunna leda till näringsförbud, oavsett om brottsligheten har koppling till näringsverksamhet. Förslaget innebär att en person, vars brottslighet alltså inte har koppling till någon näringsverksamhet, kommer kunna förbjudas att vid ett senare tillfälle starta en näringsverksamhet men även ta anställning eller uppdrag i ett familjeföretag.

Konkurrensverket har inga invändningar mot att möjligheten till näringsförbud utvidgas för att även träffa situationer där individer dömts för allvarlig brottslighet som är ett led i brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt oavsett om det finns en koppling till näringsverksamhet vid tillfället för brottet eller inte. Promemorian konstaterar att det saknas en entydig definition för organiserad brottslighet och att det inte heller finns en enhetlig definition av begreppet systematisk i svensk lagstiftning. Därmed framstår det som lämpligt och upplysningsande att författningskommentaren hänvisar till att det rör sig om sådan brottslighet som omfattas av 29 kap. 2 § 6 brottsbalken.

5. Förslag till en utökad förbudstid

Utredaren föreslår en utökad förbudstid som en logisk följd av förslaget om en utvidgning av näringsförbudet. Motiveringen är att förbudstiden inte ska riskera bli kortare än, eller endast marginellt överstiga, det fängelsestraff som utdömts för det brott som utgör grunden för det utvidgade näringsförbudet. Ändringen av förbudstiden träffar dock inte enbart den i kapitel 4 föreslagna utvidgningen av

näringsförbudet utan även alla andra grunder för när näringsförbud kan meddelas. Det är inte heller tydliggjort att förslaget inte är avsett att innebära en generell ökning av förbudstiden. Förslaget innebär därmed att det till exempel inte finns några rättsliga hinder för Konkurrensverket att vid framställan om näringsförbud enligt 7 § yrka på betydligt längre förbudstider än i dag (upp till 15 år).

I prop. 1995/96:98 uttalade regeringen att det angående förbudstidens längd i författningen måste göras en avvägning mellan syftet att hindra oseriösa företagare från att driva näringsverksamhet och att tiden inte är så lång att det i praktiken är omöjligt för den som meddelats ett näringsförbud att efter tidens utgång återuppta näringsverksamhet. Konkurrensverket konstaterar att det andra ledet i avvägningen är av vikt för att klargöra att den inskränkning av näringsfriheten som en förlängning av förbudstiden innebär är såväl motiverad som proportionerlig. Det visar också på vikten av att beakta intressekonflikten mellan å ena sidan motivet att skydda hederliga företagare från individer som ägnat sig åt allvarlig brottslighet och å andra sidan möjligheterna för någon att komma tillbaka till samhället som laglydig efter avtjänat straff.

Konkurrensverket konstaterar att en längre förbudstid vid näringsförbud på grund av sådan allvarlig brottslighet som förslaget om ett utvidgat näringsförbud omfattar kan behövas för att näringsförbudet ska bli effektivt. Men eftersom det är oklart om förslaget är avsett att även innebära en generell ökning av förbudstiden saknar Konkurrensverket ett resonemang kring den avvägning och intressekonflikt som nämns ovan i förhållande till övriga grunder för beslut om näringsförbud.

Därför kan Konkurrensverket utifrån det nu föreliggande underlaget inte tillstyrka en generell förlängning av den maximala förbudstiden från 10 år till 15 år. Om avsikten med att höja den maximala förbudstiden inte är en generell ökning av förbudstiden utan enbart att möjliggöra en effektiv och proportionerlig förbudstid för den allvarliga brottslighet som föreslås omfattas av det utvidgade näringsförbudet bör i den fortsatta beredningen övervägas om och hur det kan tydliggöras. Exempelvis genom att klargöra att förslaget inte är avsett att innebära någon ändring av de bedömningar som ska göras i övrigt vid fastställande av näringsförbudets längd och att de längsta tiderna är avsedda för särskilt allvarlig brottslighet. Om avsikten med förslaget är en generell förlängning av förbudstiden behöver underlaget enligt Konkurrensverkets mening kompletteras med ytterligare resonemang och analys.

6. Tillsynen över meddelade näringsförbud

Konkurrensverket har inga invändningar mot förslaget att Kronofogdemyndigheten ska få, men inte måste, besluta om att personlig inställelse för samtal ska ske genom ljud- och bildöverföring.

7. Ikraftträdande

Konkurrensverket har inga invändningar mot promemorians förslag avseende ikraftträdande och övergångsbestämmelser.

I remissmissivet efterfrågas även synpunkter på ett alternativt förslag med ett ikraftträdande den 1 augusti 2025. Konkurrensverket har inga invändningar mot ett tidigare ikraftträdande om de synpunkter som framkommer under remissförfarandet kan omhändertas under den kortare beredningstiden.

Övrigt (1.1 författningsförslag)

Konkurrensverket konstaterar att utformningen av författningsförslagen 3 a § och 4 § (samt i viss mån 9 a §) medför ett lagtekniskt cirkelresonemang. Utformningen följer den nuvarande systematiken att först identifiera vilken personkrets i en juridisk person som kan få näringsförbud och därefter identifiera vid vilka situationer dessa fysiska personer kan få näringsförbud. Det är förståeligt att förslaget utgår från den befintliga systematiken. Men då förslaget till utökat näringsförbud avser lagöverträdelse som begås av fysiska personer, och inte överträdelse som begås inom ramen för en juridisk persons verksamhet, uppstår en cirkelhänvisning mellan identifieringen av personkretsen i 3 a § och vad som utgör grund för näringsförbud i 4 § andra stycket. Om det i den fortsatta beredningen är möjligt att göra skrivningarna klarare vore det en önskvärd förenkling av författningsförslagets utformning.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektören Marie Östman. Föredragande har varit rådet Karin Morild.

Beslutsfattandet har dokumenterats digitalt och yttrandet saknar därför namnunderskrift.

Marie Östman